

POLITIEK EN GESCHIEDENIS

Secretariaat:

A. van Bezooijen
Johan de Wittstraat 270
3311 KK Dordrecht

NAMEN IN HET LICHT VAN POLITIEKE PROPAGANDA (deel 2)

Landsnamen

De naamgeving van een land is een zeer gevoelig onderwerp. We hebben in het eerste deel van dit artikel (Thema 1988/2) gezien dat achter de keus voor een taal waarin de landsnaam geschreven wordt, nogal eens politieke gevoeligheden schuil gaan. Zwitserland loste dit probleem op door haar naam op postzegels in geen van de drie daar gesproken talen te zetten. Het werd de latijnse naam Helvetia.

Gevoeligheden op een heel ander vlak waren er voor Nederland. In 1979 kwam er ter gelegenheid van de Europese verkiezingen een zegel uit met de namen van de deelnemende landen. (afb. 1) Hierop stonden diverse missers. Allereerst staat op de postzegel de naam "Duitsland" waar de "Bondsrepubliek Duitsland" bedoeld wordt. Ten tweede vergeet men door de naam "Engeland" te gebruiken een aanzienlijk deel van "Groot-Brittannië" zoals Schotland, Wales en Noord-Ierland.

En daarmee belanden we dan weer in politiek gevoelig vaarwater startend met een gebied waarvoor in het eerste deel al veel aandacht was.

1

2

Rondom de naam Oostenrijk

Het is niet vanwege de inhoudelijke parallel met het eerste deel dat ik hiermee start. De naam van dit land is diverse malen, zowel intern als extern, zeer omstreden geweest.

Het begint al in 1867 toen de (Oostenrijk-Hongaarse) Donaunomonarchie postzegels uitgaf. Deze droegen namelijk in het politieke gewoel van de eerste jaren in het geheel geen naam. (afb. 2) Het is zelfs zo dat de Oostenrijkers de letters "kr." onder het portret van hun keizer Franz-Joseph uitleggen als "kreuzer" (de Oostenrijkse munteenheid) terwijl de Hongaren deze letters zien als de afkorting van hun munteenheid: "krajczár".

Onenigheid op internationaal niveau is er een tijd later. Na de wapenstilstand in de 1e wereldoorlog ondertekent Oostenrijk in 1919 een vredesverdrag. Oostenrijk moet daarbij zes gebieden afstaan en de zelfstandigheid erkennen van Hongarije, Tsjecho-Slowakije, Polen en Joegoslavië.

Zo wordt het teruggebracht tot een kleine (en ongevaarlijke) zelfstandige staat. Ook werd een verbod afgesproken tot aansluiting bij het Duitse Rijk en tot het gebruik van de naam "Deutschösterreich". Oostenrijk heeft in dat laatste helemaal geen zin. Dat blijkt wel uit het feit dat men gewoon doorgaat met het gebruik van deze naam op postzegels getuige deze zegel uit 1920 (afb. 3). Niet alleen het blijven gebruiken van de verboden naam laat zien dat men toch graag aansluiting wil bij hun voormalige wapenbroeder. In 1920 probeert men ook via volksstemmingen over de aansluiting bij Duitsland aan die vredesvoorwaarde te ontsnappen. Na stemmingen in twee regio's worden verdere stemmingen verhinderd door de "Entente-mogendheden" (o.a. Rusland, Groot-Brittannië, Italië, Frankrijk en Roemenië). Men dreigde met het niet verstrekken van de broodnodige internationale kredieten. In 1922 krijgt Oostenrijk die onder de voorwaarde dat ze 20 jaar lang (dus tot 1942!!) af ziet van aansluiting bij het Duitse Rijk. Pas dan wordt ook op postzegels de naam "Deutschösterreich" vervangen door "österreich" (afb. 4).

3

4

Diverse verwisselingen op eenzelfde uitgifte

Niet iedere naam heeft zo'n ruime politiek omstreden geschiedenis. Ook kleine politieke verschuivingen liggen soms gevoelig genoeg om snel de landsnaam te veranderen. De vele veranderingen door middel van opdrukken wil ik buiten beschouwing laten, iedereen zal er een hele reeks weten. Eentje echter wil ik hiervan uitzonderen.

Beieren had drie namen in twee jaar. Op de zegels van 1914 staat nog de naam "Bayern". Deze werden in 1918 door de aantredende radikaal-socialistische minister Eisner bedrukt met de naam "Volksstaat Bayern" (afb. 5). De latere matiging leidde in 1919 tot weer een andere opdruk "Freistaat Bayern" (afb. 6).

5

6

In Frankrijk vervingen de Gaullisten in 1975 het jarenlang gebruikte "Republique Française" door "France". In 1981 keerde de socialist Mitterand vrijwel onmiddellijk terug naar de oude landsaanduiding. Daardoor zijn er zegels van dezelfde emissie met een verschillende naam (afb. 7 en 8).

Een zeer subtiele verandering van landsnaam met zeer ingrijpende gevolgen vond plaats in het Tsjecho-Slowakije van

7

8

9

1939. De Duitsers hadden het land bezet en gaven een in 1935 uitgegeven postzegel een kleine verandering mee in de naam: "Ceskoslovensko" werd "Cesko-slovensko". Let op het toegevoegde streepje! (afb. 9 en 10). Even later werd Slowakije een "zelf-

10

11

12

standige" staat terwijl de delen Bohemen en Moravië onderdeel werden van het grote Germaanse Rijk.

Een laatste voorbeeld, uit Finland, betreft de uitgifte van zowel postzegels als stempels. Finland was van 1809 t/m 1917 deel van het Russische keizerrijk van de tsaar. Het had een grote mate van zelfbestuur met o.a. een eigen postdienst. Rond 1885 verscheen er een nieuw type stempel waarin naast de plaatsnaam ook steeds de landsnaam Finland prijkte. Dit streven naar een sterker eigen gezicht van de Finnen werd in 1890 door de Russen de kop ingedrukt door het eigen beheer van de postdienst op te heffen. Finse zegels mochten niet meer gebruikt worden. Er verschenen Russische zegels met kleine onderscheidstekens voor Fins gebruik. Allereerst kleine rondjes in de hoeken, later zat het verschil hem alleen maar in de waarde aanduiding: Pen(nia) en Kon(eken). (afb. 11 en 12) De naam Finland kwam niet meer voor op deze zegels. De stempels moesten er echter ook aan geloven. Vanaf 1-1-1984 moesten deze voortaan ook cyrillische teksten hebben en daarmee verdwenen ook de "Finland"-stempels.

Als in 1977 Finland weer zijn autonome status terug krijgt geeft het niet alleen snel eigen zegels uit; ook de stempels werden ontrussificeerd. Wachten op een wisseling van stempels ging menigen niet vlot genoeg. In vele gevallen werd de cyrillische tekst uit het stempel weggehaald zodat we hier ook het al eerder signaleerde verschijnsel van "gekapt" stempels zien (noot 1).

Al deze maatregelen rondom landsnamen zijn in verhouding tot de items in het derde en laatste artikel van deze reeks nog maar licht van aard. Niettemin laat het zien dat er aardig wat politieke schermutselingen zijn geweest met postale consequenties. De toekomst zal ons nog vele voorbeelden brengen.

Jan Heys

noot 1: De gegevens over Finland zijn voor het merendeel ontleend aan twee artikelen van René Hillesum over de russificatie van Finland in recente nummers van "Oost-Europa Filablie".